

Wijn en kussen

Irene Vallejo bij Meulenhoff:

Papyrus

Elyssa

Uit liefde voor het lezen

Wijn en kussen

Irene Vallejo

Wijn en kussen

Tijdloze wijsheden uit de antieke wereld

Vertaald uit het Spaans door
Irene van de Mheen

MEULENHOFF

ISBN 978-90-896-8433-2

ISBN 978-94-023-2907-0 (e-book)

NUR 320

Oorspronkelijke titels: *Alguien habló de nosotros* en *El futuro recordado* (selectie)

Omslagontwerp: Diogenes Verlag, bewerkt door Pinta Grafische Producties

Omslagbeeld: © Ohara Koson

Auteursfoto: © Jorge Fuembuena

Zetwerk: Mat-Zet bv

© Irene Vallejo Moreu

© 2026 Nederlandse vertaling Irene van de Mheen en Meulenhoff Boekerij bv,
Amsterdam

De in deze bundel verzamelde stukken zijn eerder in het Spaans verschenen in
El País.

Published in agreement with Casanovas & Lynch Literary Agency.

The use or reproduction of this book or any part of it for the purpose of training or
powering Artificial Intelligence systems or technologies is expressly prohibited.

De uitgever heeft ernaar gestreefd alle rechten van derden te regelen volgens de
wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen
doen gelden, kunnen contact opnemen met Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd,
opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of
op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enige andere manier, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining van
(delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

All rights are reserved, including those for text and data mining,
AI training and similar technologies.

Aan de vele toegewijde mensen die zich inzetten
voor het onderwijs.

Aan hen die met vastberadenheid elke dag in hun
klaslokalen de geometrie en de samenstelling
van de toekomst vormgeven.

Aan de docenten in de geesteswetenschappen die,
in de voetsporen van Odysseus, ons beschermen
tegen de lotuseters en tegen de vergetelheid.

Voorwoord

In de oudheid schreven filosofen zoals Seneca en Cicero korte teksten, bekend als ‘vertroostingen’, die lezers troost boden in tijden van verlies en verdriet. Ze wezen op het universele karakter van lijden en deden een beroep op de rede en de deugd om lezers te helpen de pieken en dalen van het leven te doorstaan.

De stukken in dit boek volgen een vergelijkbare traditie. Elke nieuwe pagina biedt een idee over het leven, van de zoektocht naar geluk tot de beproevingen van de adolescentie, de worsteling met eenzaamheid tot het exhibitionisme van sociale media, en gebruikt de antieke wereld om licht te werpen op deze hedendaagse vraagstukken. Elk stuk, dat breed put uit de wijsheid van schrijvers als Aristoteles en Socrates, maar ook uit minder bekende verhalen uit de geschiedenis en filosofie, biedt een verrassend inzicht of een nieuwe manier van denken over de vragen en zorgen van vandaag.

Handleiding

Je hoeft dit boek niet in de juiste volgorde te lezen. Pak het gewoon op en lees wat op dat moment goed voelt. Je kunt ook specifieke hoofdstukken opzoeken voor bepaalde situaties of stemmingen met behulp van de onderstaande lijst met thema's.

EMOTIES

Woede	30, 92
Bezorgdheid	55, 161
Ontzag	66, 201
Medeleven	153, 176
Wanhoop	132, 144
Jaloezie	18, 166
Angst	44, 45, 153
Vergeving	153
Dankbaarheid	114
Schuldgevoel	96, 151
Geluk	22, 25, 135, 187
Hoop	55, 59, 166
Eenzaamheid	55, 132
Liefde	15, 34, 60, 79, 99, 160
Nostalgie	104, 189
Spijt	45, 81
Verdriet	153
Schaamte	153
Stress	48, 161

HUIS & HAARD

Erbij horen	77, 117
Verplaatsing	74, 132
Ballingschap	61, 92
Thuiskomst	75, 132, 149
Het huis verlaten	48
Veiligheid	114

LEVENSFASEN

Adolescentie	145
Volwassenheid	37
Ouder worden	144
Kindertijd	152
Dood	43, 115, 151, 176, 188
Middelbare leeftijd	144
Ouderschap	37, 83, 145

RELATIES

Verraad	150
Gemeenschap	77, 117
Conflict	89
Familie	38, 132, 141
Vergeving	153
Vriendschap	187
Eenzaamheid	55, 132
Liefde	15, 34, 60, 79, 99, 160
Sociale media	169

WERK & ROEPING

Burn-out	161
Carrière en ambitie	40
Creativiteit	54
Mislukking	31, 45, 46, 129
Betekenis en doel	201
Armoede	192, 195
Macht en hiërarchie	19, 103, 125, 150, 159, 172, 179
Risico	20, 25, 57, 129
Succes	46, 67, 109
Rijkdom	53, 66, 173, 192, 195, 198

In het begin

Laten we eraan terugdenken hoe moeilijk het begin is. Voor de baby die we ooit waren vormden zelfs de eenvoudigste handelingen een bovenmatige inspanning. Als kind zijn we vaak genoeg van onze fiets gevallen voor we hem uiteindelijk de baas waren. Bij onze eerste verliefdheid werden we overmand door een verlamdende onzekerheid, waardoor we geen woord konden uitbrengen en zelfs geen toenadering durfden te zoeken. Bij het begin van een nieuwe baan leken de kleinste taken enorme bergen of verraderlijke hellingen.

Het begin is het domein van onhandigheid en spanning, maar ook het strijdtoneel waarop onze levenslust het sterkst tot uiting komt. De Romeinse dichter Horatius wist dat als geen ander, want hij moest zijn leven weer van voren af aan opbouwen. Zijn vader was in slavernij geboren en had enorm moeten ploeteren om zijn zoon een gedegen opleiding te kunnen geven. Die studie, waarvan zijn vader veel verwachtte, noopte Horatius van Rome naar Athene te verhuizen. Daar kwam de veelbelovende jongeling in woelige tijden terecht waardoor zijn dromen in duigen vielen. Hij liep Brutus, de moordeenaar van Caesar, tegen het lijf en in een opwelling besloot hij zich bij diens leger aan te sluiten. De oorlog eindigde in een desastreuze nederlaag. Toen Horatius met het stigma van de verliezende partij naar Rome terugkeerde, bleken al zijn bezittingen te zijn geconfisqueerd. Verslagen en geknakt worstelde Horatius met het gevoel van pijn en mislukking, met het gevoel te hebben afgedaan en nu met de nek te worden aangekeken. Uiteindelijk werd hij een beroemd dichter en op zijn pad leerde hij dat de eerste stap altijd het moeilijkst is. Hij vatte zijn ervaringen samen in een hoopvol adagium: 'Goed begonnen is half gewonnen.'

De leerschool van het nietsdoen

Mijn eerste schooldag zal ik nooit vergeten. Op de heenweg hield mijn lieve kindermisje María me bij de hand en zei: ‘Voortaan ga je hier elke dag naartoe. Ook als het regent of stormt, ook als het sneeuwt en je het koud hebt.’ Ik zag mezelf al windvlagen en onweersbuien trotseren. Ik schrok. Ze klonk streng, zoals mijn ouders klonken wanneer ze zeiden: ‘Ik ben bezig’, wat betekende dat we niet samen konden spelen. School was verplicht en je kreeg ook nog huiswerk mee.

Jaren later was ik verbaasd toen ik ontdekte dat het woord ‘school’ van het Griekse woord *scholè* komt, dat ‘nietsdoen’ betekent. De Grieken zagen de uren die aan studie worden besteed als vrije tijd waarin iemand iets voor zichzelf doet, in tegenstelling tot werken voor een baas en voor geld. Aristoteles schreef: ‘Een voorwaarde voor deugdzaam handelen is vrije tijd.’ Dat wil zeggen, onderwijs en cultuur. Socrates was een denkende flaneur. Hij kuierde over de agora en slenterde door de straten, waarbij hij de Atheners probeerde over te halen hun werk te onderbreken en gesprekken met hem te voeren. Hij belichaamde een aloud ideaal, namelijk al zijn vrije tijd aan vriendschap besteden, aan de dialoog tussen meester en volgelingen en aan intellectuele debatten. Nadat er in de eerste levensbehoeften is voorzien, vormen educatie en kennis de volgende sociale verworvenheid. Dat is de les die we van de Grieken leren: scholing maakt ons vrij, ook al is het verplicht.

Platonische liefde

Onbereikbaar verlangen en je verliezen in fantasieën zijn zaken die vaak voorkomen als het om liefde gaat. Als dat het enige is, spreken we van een speciaal soort liefde, die we platonisch noemen. Maar Plato heeft zich eigenlijk nooit beziggehouden met onbeantwoorde of onmogelijke liefde, die als een ideaalbeeld blijft voortbestaan. Wat heeft de filosoof dan wel over de liefde gezegd?

Alles begint op de ‘Vlakte der Waarheid’, ver boven onze hemel. Daar bewegen de goden zich in volmaakt cirkelvormige banen, gevolgd door een stoet gevleugelde, lichaamloze zielen in wagens die door twee paarden worden getrokken. De goden verplaatsen zich harmonieus, maar de zielen gedragen zich onmiskienbaar menselijk: ze proberen elkaar in te halen met hun wagens, veroorzaken botsingen en gaan met elkaar op de vuist. Sommige storten met gebroken vleugels op de aarde neer. Daar worden ze met een lichaam omhuld en als kinderen zonder geheugen geboren. Ieder van hen komt op een dag iemand tegen die hem het hoofd op hol brengt en herinnert aan de stralende wereld waar hij vandaan komt. De verliefde kijkt naar die aardse schoonheid en voelt een warme kracht borrelen in zijn binnenste. De stompjes van zijn ziel beginnen te kriebelen en zijn vleugels proberen uit alle macht weer aan te groeien. Net als eerst de hemelse wagen wordt ook de ziel door twee paarden getrokken. Een zwart paard dat zich in de ban van een erotische begeerte probeert los te rukken en een volgzaam wit paard dat oog in oog met zijn geliefde trilt. Het temperament van beide paarden veroorzaakt een innerlijk conflict tussen opwelling en schroom, tussen dringende begeerte en een verlamdend afwachten. Volgens Plato is liefde precies dat ingewikkelde evenwicht.

Klare taal

Dat de wereld zo verwarrend en verbijsterend is, komt voornamelijk doordat we zelf zo tegenstrijdig zijn. Hoewel we precies weten wat goed voor ons is, doen we de gekste dingen. We houden van eerlijkheid, maar toch liegen we. Sommige mensen gunnen we alles, maar anderen, die het beter kunnen gebruiken, gunnen we niets. We willen vrij zijn, maar doen ons uiterste best om bij een groep te horen. Met bepaalde zaken zijn we enorm begaan, terwijl andere zaken ons koud laten. We zitten zo gecompliceerd in elkaar dat ons leven onvoorspelbare wendingen neemt, en permanente onzekerheid maakt dat we geruststelling zoeken in ongenuanceerde beweringen. Het manicheïsme biedt sinds mensenheugenis zekerheid door de werkelijkheid te reduceren tot twee categorieën. Als je niet tot de ene categorie behoort, dan hoor je automatisch bij de andere: goed of kwaad, waarheid of leugen, beschaving of barbarij, succes of mislukking, met mij of tegen mij.

Het manicheïsme is een stroming uit de oudheid met elementen uit de christelijke leer, het zoroastrisme en het boeddhisme. Deze overtuigingen werden aan de Perzische profeet en grondlegger Mani geopenbaard. Zijn geloof was gebaseerd op de eeuwige strijd tussen twee principes: het goede, gesymboliseerd door het licht, en het kwade, gesymboliseerd door het duister. Augustinus, zelf bijna tien jaar aanhanger van het manicheïsme, erkent in zijn *Belijdenissen* hoe aantrekkelijk zo'n versimpelde kijk op conflicten is. Ook vandaag nog bedient de propagandataal zich van dit soort ongenuanceerde, polariserende tegenstellingen waarmee gemakkelijke oplossingen worden beloofd en aanhangers geworven. Want meestal wordt de leer van Mani ingezet om ons te manipuleren.

De sfeer van een misdrijf

Films en detectives tonen de donkere wereld van de misdaad en verkennen daarmee een verontrustend landschap: de schaduwkant van onze dromen. De schimmige sfeer ervan roept de raadselachtige complexiteit van de mens op en de verhalen gaan over blinde passie, misdrijf en noodlot; de duistere wereld achter de ogenschijnlijke rust van alledag.

Het allereerste detectiveverhaal werd in het oude Griekenland geschreven. Oedipus, de hoofdpersoon, onderzoekt de dood van de koning van Thebe, die jaren eerder onder verdachte omstandigheden is omgekomen. Tijdens het ondervragen van de getuigen vermoedt hij dat ze een duister geheim bewaren. Net als de detectives Sam Spade en Philip Marlowe is Oedipus koppig, gewelddadig, opmerkelijk en ontheemd. Omdat hij vlak na zijn geboorte in de steek is gelaten, weet hij niet waar hij vandaan komt. Zoals later typerend zal zijn voor het genre, wordt er op Oedipus druk uitgeoefend om zijn speurwerk op te geven. Ondanks alle tegenwerking zet hij door en weet hij het labyrint van aanwijzingen en sporen te ontcijferen, tot hij een waarheid leert kennen die hij liever niet had geweten. De koning was bij een absurde ruzie ergens op een kruispunt omgekomen. In Oedipus' geheugen komt stukje bij beetje een herinnering bovendrijven aan een chaotische en fatale schermutseling, waarbij hij een onbekende had neergeslagen en vervolgens de benen had genomen. In een magistrale plotwending aan het slot komt hij er ook achter wie zijn echte vader en moeder zijn, en wat de verbijsterende identiteit van zijn echtgenote is. De ontknoping van deze eerste *noir* is nog altijd verontrustend: Oedipus is detective en moordenaar tegelijkertijd.

Blinde afgunst

Hoe vaak komt het niet voor dat de voldoening om wat we hebben in rook opgaat als we erachter komen dat een ander ons de loef afsteekt? De filosoof Epictetus zei dat afgunst de grootste vijand is van de rijken, want het is chagrijn om de dingen die we niet bezitten, wat altijd het meeste is. Het opmerkelijkste aan afgunst is dat het alleen mensen betreft die dichtbij staan, mensen die we kennen, als een diepe persoonlijke vijandigheid. We zijn niet jaloers op het vermogen dat buiten ons bereik ligt. We zijn niet jaloers op een verre miljonair, maar op een buurman die een luxueuzer leven leidt dan wij, of meer geluk heeft. Daarom kan het kleinste succesje jaloezie opwekken en daarom duikt deze emotie onvermijdelijk op bij elke vorm van verdienste of uitmuntendheid. Jaloezie kwelt degene die afgunstig is en kan dodelijk zijn voor wie haar oproept. Zo vallen er twee slachtoffers, terwijl niemand voordeel geniet.

In een oosters verhaal is er een koning die twee mannen had benoemd tot minister met dezelfde rang. De een was intens jaloers op de ander, op zijn succes, op hoe hij rustig de hiërarchische ladder wist te beklimmen, op zijn veelbelovende toekomst. De koning merkte deze nijd op en wilde de jaloerse minister een lesje leren. Hij wilde hem laten zien dat het geluk van de een op geen enkele wijze nadelig is voor de ander. De maan kan immers duizenden golven tegelijkertijd doen oplichten. Hij sprak: 'Mijn beste man, ik zal je compenseren. Je mag me vragen wat je wilt, maar bedenk dat ik mijn andere dienaar het dubbele zal geven.' De jaloerse man, verbitterd omdat hij de ander al gelukkiger voor zich zag, wilde hem liever dubbel onheil bezorgen: 'Heer, dan vraag ik dat u me één oog uitsteekt.'

Machtsdronken

Van de machthebbers die we kiezen verwachten we dat ze de wereld veranderen, maar vaak zijn zij het juist die een verandering ondergaan. De transformatie van een politicus als gevolg van succes en strooplikerij, is beschreven als een beroepsziekte. Een Engelse neuroloog en ex-minister heeft de symptomen van deze kwaal op een rijtje gezet: vervreemd raken van de realiteit, grenzeloos zelfvertrouwen, een messiaanse manier van spreken, ervan overtuigd zijn het pad der waarheid te bewandelen en niet de publieke opinie verantwoordig te zijn, maar de Geschiedenis met een hoofdletter. In klinisch jargon wordt deze kwaal het hybris-syndroom genoemd.

Hybris is een Grieks woord dat ‘arrogantie’ en ‘overdaad’ betekent. De term beschreef een gewelddadige roes, geïnspireerd op Ate, de godin van de verblinding, die helden en machthebbers ertoe aanzette hun naasten te onderwerpen. Dat meedogenloze optreden had verschrikkelijke gevolgen en werd bestraft door weer een andere godin met de naam Nemesis. Zij moest het evenwicht herstellen en de gedupeerden wreken. In de Griekse tragedie werd deze diabolische cirkel van macht, hoogmoed, verblinding, fatale vergissing en ondergang veelvuldig opgevoerd. Volgens de klassieke gedachtegang was reflectie het onmisbare intellectuele vermogen om het eigen handelen aan te passen aan de complexe omstandigheden. De oude Grieken zouden zeggen dat een machthebber gevaarlijk wordt zodra hij bang is om toe te geven dat hij fout zit.

Lofzang op de terughoudendheid

We leven in een tijdperk waarin we niet genoeg kunnen krijgen van ons eigen beeld. Het schijnt dat er online dagelijks een miljoen selfies worden gedeeld. In de behoefte om de eigen ervaring tot spektakel te verheffen zijn sommigen zelfs bereid hun leven in de waagschaal te stellen. Het aantal dodelijke incidenten neemt hand over hand toe door het obsessieve najagen van een indrukwekkende foto op de rand van een klif, het dak van een wolkenkrabber of hangend boven een afgrond. Deze aandachtshonger zien we ook terug in persoonlijke blogs, sociale media en realityprogramma's. Te midden van deze overdaad aan *self-exposure* klinken woorden als 'intimiteit', 'terughoudendheid' of 'discretie' hopeloos ouderwets en laf, en in plaats daarvan klappen we voor het vermeende lef van degenen die zich aan een nog schaamtelozer vorm van exhibitionisme wagen.

Anders dan die verblinde najagers van roem deed de Griekse filosoof Krates van Thebe afstand van zijn hoge sociale positie. Hij verdeelde zijn rijkdommen om voortaan een eenvoudig leven te leiden met alleen het hoogstnodige. Door niet langer met zichzelf bezig te zijn merkte hij dat hij zijn innerlijke vrijheid terugkreeg en weer durfde te denken. Op een gegeven moment schreef hij: 'Armoede en anonimiteit beschouw ik als mijn vaderland.' Je hard maken voor vruchtbare terughoudendheid en je tegen exhibitionisme keren, konden voor deze klassieke dissident vormen van verzet zijn, en dat geldt misschien meer dan ooit in deze jachtige, narcistische samenleving van het ik en het nu.

Een hoge vlucht

Wanneer we naar de vogels kijken die opstijgen, tegen de wind in vliegen of zich op de luchtstroom laten meevoeren, hebben we het gevoel dat ze veel vrijer zijn dan wij. Ze doen ons denken aan onze wens eenvoudiger te leven, ons verlangen naar lucht.

Daarom maakte Aristophanes zijn tijdgenoten aan het lachen met een komedie over twee avonturiers die het beu waren geen cent te makken te hebben en voortdurend op het randje van faillissement te staan. Ze besluiten hun schulden, de belasting en dreigende rechtszaken te ontvluchten en willen een stad stichten in de lucht waar ze net zo gelukkig kunnen leven als vogels. De hop en de nachtegaal geven hun menselijke vrienden een magische plantenwortel die hen in staat stelt te vliegen. ‘Wat fantastisch om vleugels te hebben!’ roepen ze uit. De nieuwe stad in de wolken heet Wolkenkoekoekstad en het leven is er eenvoudig. Maar dan merken onze helden dat die hemelse positie hun macht verschaft. Ze kunnen namelijk de goden dwarsbomen, die zich over de met sterren bezaaide wegen verplaatsen. Vervolgens willen ze de goden regels opleggen, zoals onze luchtverkeersleiders. Er klinkt groot alarm, de noodtoestand wordt uitgeroepen en de goden gaan met de nieuwe bazen van de lucht onderhandelen. Het hoofdpersonage wordt stinkend rijk en trouwt aan het eind een godin met de naam Soevereiniteit.

Aristophanes’ verhaal is een fabel over het achterlaten van de benauwende werkelijkheid om een nieuwe gemeenschap te stichten waar alles wat lastig is zonder pardon buitengesloten kan worden. Maar ook in de beste van alle mogelijke werelden is er nog ambitie en de snaakse ontknoping laat zien dat er zelfs in luchtkastelen wordt gestreden om de macht.

Onopgemerkt geluk

Kunnen we iets alleen maar op waarde schatten nadat we het hebben laten schieten? Is elk paradijs een verloren paradijs? Bijna niemand kan precies zeggen waar geluk uit bestaat, tot het eenmaal voorbij is. Hoe vaak niet realiseren we ons pas dat we gelukkig waren als we eraan terugdenken, maar merkten we er op het moment zelf weinig van. Als onze gedachten afdwalen naar het verleden, beseffen we dat we de groenste oases klakkeloos achter ons hebben gelaten, bijna zonder ze ook maar gezien te hebben. Daarom verkocht Goethes Faust zijn ziel aan de duivel in ruil voor een moment waarvan hij kon zeggen: 'Blijf toch ogenblik, want je bent zo mooi!' Het ging niet alleen om geluk, je moest je op het moment zelf ook bewust zijn van dat geluk.

Om die tijdelijke blindheid te corrigeren adviseerde Schopenhauer de dingen te zien zoals we ze zouden zien als ze ons werden afgenomen. 'We zouden regelmatig moeten denken: hoe zou het zijn als ik dit niet meer had?' schreef hij. Vele eeuwen geleden stelden Griekse filosofen dat geluk geleerd en geoefend kan worden. Ze zagen het als een vorm van aandacht die de vreugde van het heden vangt en versterkt. Om dat te bereiken stelden ze een vergelijkbare oefening voor: doe alsof je niets hebt, bedenk dan op volgorde van voorkeur wat je zou willen hebben en ga na hoeveel je daarvan al hebt. Het gaat erom hetgeen we hebben net zo precies bij te houden als hetgeen we missen. Want gelukkig zijn is niet genoeg, we moeten beseffen dat we gelukkig zijn, dat wil zeggen geluk met gemak herkennen.

Dodelijke overwinningen

Een gewonnen strijd heeft zijn prijs en die is soms hoger dan die van een verloren strijd. Wie aan de winnende hand is bijt zich nog meer vast, want hoe kun je het bijltje erbij neergooien als je denkt te gaan winnen? Zo kan een overwinning een fatalere bedriegster zijn dan een nederlaag, omdat ze beter liegt. Dit was de paradox van Pyrrus, de Griekse koning die vijftiengewintig eeuwen geleden met een enorme legermacht het territorium van de Romeinen binnenviel, een vijand die hij inferieur achtte en niet erg beschaafd. Meteen bij het eerste treffen was Pyrrus een overwinnaar met veel bloed aan zijn handen, want ook zijn eigen mannen werden bij de slachtpartij niet gespaard. Vol vertrouwen na zijn eerste doorslaande succes zocht hij een snelle en schitterende vrede. Tevergeefs, want de Romeinen kondigden aan dat ze hem zolang hij in Italië was met al hun kracht zouden bestrijden. Gaandeweg maakten zijn successen minder indruk, omdat de vijand maar niet omviel. In een opnieuw memorabele strijd joeg Pyrrus zijn tegenstanders op de vlucht. Het slagveld lag bezaaid met doden, volgens de overlevering zesduizend Romeinen en ruim drieduizend Grieken. Toen deed de generaal zijn beroemde uitspraak: 'Nog zo'n overwinning en het is met ons gedaan.' De Romeinen rekruteerden nieuwe strijders alsof ze over een onuitputtelijke bron beschikten, terwijl voor Pyrrus elke dode soldaat er een was. Tegenwoordig hebben we het over een pyrrusoverwinning bij vluchtige successen ten koste van grote verliezen, zonder duidelijk nut.

Ten langen leste zag Pyrrus zijn overwinning afbrokkelen en trok hij zich terug. De ervaring leerde hem dat een vermeende overwinnaar in sommige gevallen slechts een ongemakkelijke, zwakke positie veroverd. En Pyrrus was voor altijd de gebeten hond.

Grensgebieden

Het stripverhaal is ooit ontstaan in de marge. Letterlijk. De eerste beeldverhalen verschenen in de kantlijn van oude manuscripten. In het verleden begon men boeken te versieren met onwaarschijnlijke kantwerkjes rond de letters, verstrengelde draken, slangen en klimplanten verweven in een weelderige rijkdom aan meanderende vormen. Stukje bij beetje namen deze illustraties meer ruimte in beslag tot ze een hele pagina voor zichzelf hadden veroverd. De tekeningen werden bevolkt door mensen, dieren en landschappen; levendige tafereelen die zich in een reeks van voorstellingen ontvouwd. Deze kleine illustraties waren omlijst met een rand van vervlochten wijnranken en daar komt het woord ‘vignet’ vandaan, het verkleinwoord van *vigne*, dat ‘wijnstok’ betekent. Sinds de middeleeuwse gotiek kronkelen er smalle linten rondom de personages met de woorden die ze uitspreken, een voorloper van de tekstballonnen in huidige stripverhalen.

Los van de tekst waren die miniaturen er om mensen warm te maken voor het wonderbaarlijke. Verfijnd of protserig, natuurgetrouw of aan de fantasie ontsproten, al deze illustraties laten zien hoe een kunstvorm die aanvankelijk in een minder belangrijke ruimte ontstaat, uiteindelijk een hoofdrol kan gaan spelen. Het stripverhaal, de erfgenaam van dat stijlvolle grafische verleden, heeft nog kenmerken die ons aan zijn ontstaansproces herinneren. In hedendaagse stripalbums behoren de personages, net als de schepsels in vroegere manuscripten, vaak tot grensgebieden; vreemde, hypnotische en verwrongen werelden. En net als zij eisen ze onze aandacht op en doen ze er alles aan om niet in de marge terecht te komen.